

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ

TO THE PROBLEM OF PROSPECTIVE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS' TRAINING IN REFLEXIVE MANAGEMENT

УДК 378:37.091.12.011.3-051:811.111+159.955.4

Єременко Т.Є.,

канд. філол. наук, професор,
завідувач кафедри германської
філології

та методики викладання іноземних мов
Південноукраїнського національного
педагогічного університету

імені К.Д. Ушинського

Трубічина О.М.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Південноукраїнського національного
педагогічного університету

імені К.Д. Ушинського

Лук'янченко І.О.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Південноукраїнського національного
педагогічного університету

імені К.Д. Ушинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема професійної підготовки вчителя завжди була і залишається актуальним питанням педагогічної науки та практики, адже педагогічний процес, зокрема зміст і характер професійної діяльності вчителя, постійно змінюється. Це викликає потребу в оволодінні вчителем новими технологіями, методами та прийомами успішного управління освітнім процесом, як-от навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Не можна не погодитися з Ю. Кулюткіним [4], що управління, яке здійснюється вчителем, повинно мати рефлексивний характер. Тобто вчитель має забезпечити учням суб'єкту позицію під час навчання, розвинути в них здатність до самоуправління в своєму навчанні, оскільки саме позиція активного суб'єкта власної діяльності забезпечує самореалізацію і саморозвиток учня в процесі освітньої діяльності. Таку діяльність називають рефлексивним управлінням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У фокусі уваги низки вчених дослідження окремих теоретичних і практичних питань рефлексивного

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів англійської мови до реалізації функцій рефлексивного управління освітнім процесом. Підкреслюється необхідність формування особистості студентів як менеджерів освіти. Висвітлено досвід організації навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо опанування основ рефлексивного управління. Робота проводилася у процесі вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов» і під час проходження студентами педагогічної практики, що сприяло інтеграції знань студентів щодо управлінських процесів у освітньому процесі з іноземної мови. У фокусі уваги – завдання, що забезпечували засвоєння студентами, майбутніми вчителями англійської мови, прийомів продуктивного рефлексивного управління.

Ключові слова: рефлексивне управління, менеджер освіти, майбутні викладачі англійської мови, навчально-пізнавальна діяльність студентів, педагогічна практика.

В статье рассматривается проблема подготовки будущих учителей английского языка к реализации функций рефлексивного управления образовательным процессом. Подчеркивается необходимость формирования личности студентов как менеджеров образования. Описан опыт организации учебно-познавательной деятельности студентов по овладению основами рефлексивного управления. Работа проводилась в процессе изучения курса «Методика преподавания иностранных языков» и прохожде-

ния студентами педагогической практики, что способствовало интеграции их знаний по особенностям управленческих процессов в образовательном процессе по иностранному языку. Детально описано задания, которые обеспечивали усвоение студентами, будущими учителями английского языка, приемов продуктивного рефлексивного управления.

Ключевые слова: рефлексивное управление, менеджер образования, будущие преподаватели английского языка, учебно-познавательная деятельность студентов, педагогическая практика.

The article discloses the problem of reflexive management training to Ukrainian university students majoring in teaching English. The necessity of forming students' personality as a performer of management of an integral pedagogical process is emphasized. The authors describe the experience of the organization of students' educational and cognitive activity aimed at their mastering reflexive management techniques. The integrated study was carried out within the course "Methods of Teaching Foreign Languages" and at the period of students' teaching practice. The focus is on the tasks that contributed to students', prospective English language teachers', mastering in productive reflexive management.

Key words: reflexive management, performer of management of an integral pedagogical process, prospective English language teachers, students' educational and cognitive activity, teaching practice.

управління навчальною діяльністю учнів і студентів (Л. Верзунова, О. Кудрін, Ю. Кулюткін, О. Ільїна, О. Найн, Г. Щербан і Т. Щербан та ін.), рефлексивного управління процесом становлення майбутнього вчителя (М. Сайгушев). Наукові розвідки [2; 3] присвячені проблемі організації професійної підготовки майбутніх учителів, здатних до реалізації функцій рефлексивного управління, вивченню змісту та форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо опанування основами рефлексивного управління в курсі навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов». Проте наявні роботи ще не повною мірою розв'язують проблеми, пов'язані з реалізацією функцій рефлексивного управління освітнім процесом майбутніми вчителями під час їх навчання у закладі вищої освіти.

Мета статті – описати зміст і форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх учителів англійської мови щодо опанування основами рефлексивного управління для вирішення практичних завдань в освітньо-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу. На практиці вирішення завдань продуктивного рефлексивного управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів повинне починатися з ознайомлення студентів – майбутніх учителів з основами рефлексивного управління освітнім процесом з іноземної (англійської) мови та формування в них професійних рефлексивних навичок і вмій. Відзначимо, що оскільки в традиційних курсах педагогіки і методики навчання іноземних мов у школі не передбачений спеціальний блок знань з основ теорії управління педагогічними системами й психологічної структури педагогічної діяльності вчителя іноземної мови, з метою заповнення цієї інформаційної лакуни було оновлено зміст професійно орієнтованого курсу «Методика викладання іноземних мов» (бакалаврська програма). Так, знайомство студентів з основами рефлексивного управління ми починаємо у процесі вивчення ними курсу методики викладання іноземних мов. У попередньому дослідженні [2] ми вже описували зміст і форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо опанування основами рефлексивного управління у процесі вивчення цього курсу в межах роботи над одним із змістових модулів. З метою вдосконалення управлінської діяльності вважаємо за необхідне продовжувати роботу щодо підготовки майбутніх

учителів англійської мови до реалізації функцій рефлексивного управління освітнім процесом, формування їх особистості як менеджерів освіти. Відтак, опишемо авторський досвід роботи, спрямованої на поглиблення знань студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Мова і література (англійська))» щодо продуктивного рефлексивного управління та вдосконалення їх відповідних умінь. Робота проводилася на лекційних і семінарських заняттях із навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов», а також керівниками практики з фаху під час проходження студентами педагогічної практики, на настановчій і підсумковій конференціях із педпрактики. Це сприяло інтеграції знань студентів в умовах їх професійної підготовки.

Так, на настановчій конференції з педпрактики ми націлювали студентів на виконання практичних завдань, що вимагали аналізу певних особливостей управлінської діяльності вчителів англійської мови.

По-перше, студентам були запропоновані бланки спостережень та оцінки продуктивних і непродуктивних прийомів у діяльності вчителів, а саме (табл. 1).

Завданням студентів було не тільки зібрати інформацію про основні прийоми діяльності учителів англійської мови, а й проаналізувати їх та

Таблиця 1

Бланки спостережень та оцінки міри продуктивності прийомів професійно-педагогічної діяльності вчителя англійської мови

1. Прийоми діяльності вчителя англійської мови щодо викладу нової інформації та створення орієнтувальної основи навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці			
1.	Продуктивно	2.	Непродуктивно
1.1.	Чітко ставиться мета і завдання	2.1.	Повідомляється тільки тема уроку, мета і завдання не визначаються або визначаються нечітко
1.2.	Обговорення плану діяльності	2.2.	Видача готової інструкції
1.3.	Повідомляється тема і план уроку	2.3.	План уроку не повідомляється або повідомляється, але вчитель його не дотримується
1.4.	Продуктивні навчальні взаємовідносини будуються у процесі реалізації навчального спілкування	2.4.	Безперервний монолог
1.5.	Детальний аналіз результатів	2.5.	Одержані результати не обговорюються або обговорюються поспішно
1.6.	Обов'язкові висновки в кінці уроку, узагальнення, виділення головного	2.6.	У кінці висновки не робляться або робляться після дзвінка
1.7.	Використання матеріалів з інших галузей знання	2.7.	Часте повторення сказаного одними й тими ж словами
1.8.	Наявність чіткої позиції вчителя	2.8.	Відповіді на запитання нечіткі, запитання залишаються без відповіді
1.9.	Вільне володіння матеріалом (відповіді на запитання, відсутність прив'язаності до конспекту)	2.9.	Одноманітність способів подання інформації
1.10.	Інформація подається мовою різноманітності засобів унаочнення (слів, формул, образів, схем)	2.10.	Невикористання або одноманітність засобів унаочнення
1.11.	Згортання, ущільнення інформації	2.11.	Надмірна деталізація інформації
2. Діяльність учителя англійської мови щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці			
1.	Продуктивно	2.	Непродуктивно
1.1.	Проблемна ситуація ставиться і вирішується разом з учнями	2.1.	Проблемні ситуації зрідка ставляться і вирішуються особисто учителем

1.2.	Обговорення плану діяльності	2.2.	Видача готової інструкції
1.3.	Повідомляється тема і план уроку	2.3.	План уроку не повідомляється або повідомляється, але вчитель його не дотримується
1.4.	Продуктивні навчальні взаємовідносини будуються у процесі реалізації навчального спілкування	2.4.	Безперервний монолог
1.5.	Детальний аналіз результатів	2.5.	Одержані результати не обговорюються або обговорюються поспішно
1.6.	Обов'язкові висновки в кінці уроку, узагальнення, виділення головного	2.6.	У кінці висновки не робляться або робляться після дзвінка
1.7.	Використання матеріалів з інших галузей знання	2.7.	Часте повторення сказаного одними й тими ж словами
1.8.	Наявність чіткої позиції вчителя	2.8.	Відповіді на запитання нечіткі, запитання залишаються без відповіді
1.9.	Вільне володіння матеріалом (відповіді на запитання, відсутність прив'язаності до конспекту)	2.9.	Одноманітність способів подання інформації
1.10.	Інформація подається мовою різноманітності засобів унаочнення (слів, формул, образів, схем)	2.10.	Невикористання або одноманітність засобів унаочнення
1.11.	Згортання, ущільнення інформації	2.11.	Надмірна деталізація інформації
2. Діяльність учителя англійської мови щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці			
1.	Продуктивно	2.	Непродуктивно
1.1.	Проблемна ситуація ставиться і вирішується разом з учнями	2.1.	Проблемні ситуації зрідка ставляться і вирішуються особисто учителем
1.2.	Активізує запитання веде до діалогу, дискусії	2.2.	Часті паузи в очікуванні тиші
1.3.	Використовуються ігрові ситуації, змагання	2.3.	Одноманітність способів активізації
1.4.	Підкреслюються прийоми пізнавальної діяльності	2.4.	Прийоми пізнавальної діяльності не підкреслюються
1.5.	Організація групової та парної роботи	2.5.	Одноманітність у формах організації
1.6.	Активність учнів переважає над активністю вчителя	2.6.	Активність учителя переважає над активністю учнів
1.7.	Різнманітність методів активізації	2.7.	Діяльність має репродуктивний характер
3. Діяльність учителя англійської мови щодо створення позитивного емоційного настрою і регуляції поведінки учнів на уроці			
1.	Продуктивно	2.	Непродуктивно
1.1.	Схвалення, похвала, гумор, жарт, посмішка, ненадмірні жести, міміка	2.1.	Дратливість, незадоволеність, нотація, відсутність похвали
1.2.	Спрямоване формування оцінних міркувань	2.2.	Пасивність, неемоційність учителя
1.3.	Створення обстановки довір'я, упевненості в успіху	2.3.	Недобре, зневажливе глузування; перевага негативних оцінок діяльності
1.4.	Число впливів на поведінку невелике, а репертуар широкий	2.4.	Підкреслене емоційне забарвлення всіх висловлювань
1.5.	Перевага позитивних оцінок	2.5.	Зауваження класу; перевага прямих впливів на поведінку, а число їхнє велике
1.6.	Організація діяльності, а не поведінки	2.6.	Обмежений репертуар впливу на поведінку, а їхня кількість значна
4. Діяльність учителя англійської мови щодо організації контролю на уроці			
1.	Продуктивно	2.	Непродуктивно
1.1.	Цілеспрямованість контролю, обговорення його результатів	2.1.	Стихійність у контролі; результати контролю рідко обговорюються
1.2.	Об'єктивність оцінних міркувань учителя	2.2.	Необ'єктивність в оцінці результатів діяльності учнів
1.3.	Вимоги до виконання завдань чіткі, критерії оцінок повідомляються завчасно	2.3.	Критерії оцінок завчасно не повідомляються
1.5.	Різнманітність форм контролю	2.5.	Одноманітність форм контролю
1.6.	Перевага навчальної функції контролю над контролюючою	2.6.	Гіпертрофія функції контролю над навчанням
1.7.	Самооцінка та самоконтроль; домінування позитивних оцінок	2.7.	Самооцінка та самоконтроль не заохочуються, домінування негативних оцінок

узагальнити результати проведеного спостереження у вигляді власного каталогу продуктивних прийомів професійно-педагогічної діяльності вчителя англійської мови. Важливим аспектом цього завдання також було здійснення студентами самооцінки їх власної управлінської діяльності як вчителів англійської мови, результати якої студенти представляли у відповідному розділі щоденника професійного росту.

По-друге, у контексті формування особистості студентів як менеджерів освіти під час настановчої конференції також пропонувалися завдання, які сприяли опануванню основами самоменеджменту, допомагали засвоювати основні прийоми самопрезентації, самореалізації та самоконтролю як менеджерів освітньо-пізнавального (учитель англійської мови) й освітньо-виховного (завуч іноземних мов) процесів. Нижче наводимо декілька моделей завдань, які сприяють усвідомленню та розумінню студентами своєї професійної ролі як менеджерів освіти.

Завдання 1.

Менеджер освіти повинен уміти подобатися дітям, їхнім батькам і своїм колегам, викликаючи в них позитивні емоції. Для цього найчастіше радять дотримуватися таких правил:

- виробляйте в собі позитив щодо своїх близьких;
- ставтеся до людей, що оточують Вас, з інтересом;
- уважно слухайте співбесідника;
- намагайтеся поставити себе на місце іншого;
- завжди будьте готові надати іншому допомогу;
- визнавайте досягнення і сильні сторони інших, виражаючи це, наприклад, за допомогою компліментів;
- висловлюйте свої думки чітко і виразно;
- частіше називайте в розмові свого співбесідника на ім'я;
- критичні зауваження висловлюйте стримано й доброзичливо;
- постійно підвищуйте свій освітній рівень.

Інструкція: Дайте відповіді на такі запитання:

1. Що із запропонованого Ви вже застосовуєте у своїй педагогічній практиці і що використовува- тимете найближчим часом і чому?

2. Які ще міркування у формуванні власного «іміджу» є для Вас достатньо важливими? Обґрун- туйте свою думку.

Завдання 2.

Чи не виникає у Вас відчуття, що час поста- вити перед собою якусь нову мету, спрямувати свій професійний розвиток, у певному розумінні, в інше русло? Спробуйте зробити це в пропо- ваній нами формі: укладіть договір самі з собою. Можливо, ця своєрідна обставина сприятиме досягненню поставленої мети:

1. а) Я ставлю перед собою таку мету _____
- б) Я хочу змінити своє життя таким чином _____
2. Я обираю цю мету, тому що _____
3. Я хочу одержати результати до (терміну) _____
4. Мету обрано мною свідомо і в розумних межах, оскільки _____
5. Досягти змін можливо, тому що _____
6. Я позбудуся таких звичок (способу дій) _____
7. Я виробляю в собі такий спосіб дій _____
8. Щоб досягти мети, я зроблю таке _____
9. У цьому мені допоможуть такі люди _____
10. Про успіхи в реалізації мети я можу твер- дити за такими фактами _____

Інструкція: Установіть чіткий графік практич- ної реалізації та контролю за ходом його вико- нання.

Завдання 3.

Якщо у Вас немає стовідсоткової впевне- ності в правильності вибору професії менеджера освіти, то доцільно себе зайвий раз перевірити. Спробуйте відповісти на такі запитання:

1. Чи є у Вас бажання почати власну справу у сфері освітнього бізнесу, не рахуючись із часом, вихідними днями і т. ін.?
2. Чи є у Вас необхідна енергія для найбільш рішучих дій за будь-яких несподіваних життєвих поворотів?
3. Чи любите Ви нові ідеї та концепції, зокрема найнесподіваніші?
4. Чи здатні Ви постійно генерувати оригінальні ідеї, реалізація яких дає прибуток?
5. Чи бажаєте Ви випробувати себе в досить ризикованих ситуаціях?
6. Чи незалежний у Вас характер?
7. Чи великий у Вас запас життєвої енергії?
8. Чи пропонуватимете Ви нові ідеї, якщо реак- ція на них вашого керівництва невідома?
9. Чи згодні Ви взяти участь у справі, якщо немає достатньої ясності та визначеності, але виграш, можливо, буде великий?
10. Чи боїтеся Ви раптових життєвих змін?

Інструкція: Порахуйте, скільки у Вас вийшло позитивних відповідей. За числа 7 і понад розра- хуйте, що можете спробувати сили в підприєм- ництві у сфері освіти.

Слід відзначити, що на лекційних заняттях із курсу «Методика викладання іноземних мов» студенти були всебічно ознайомлені з інфор- мацією про соціальну роль і престиж діяльності менеджера освіти в сучасних умовах розвитку нашого суспільства, про значущість результатів його професійної праці для подолання кризи в сис- темі національної освіти, про суттєві відмінності в стилі управлінської діяльності вчителя інозем- ної (англійської) мови традиційного та інновацій- ного типів, тобто як менеджера освіти. Ця інфор- мація підкріплювалася конкретними прикладами із життя вчителів-новаторів, описом сутності та

практичного значення їхнього передового організаційно-управлінського досвіду.

Для більшої переконливості на заняття запрошувалися керівники експериментальних майданчиків і творчих майстерень, організованих у школах державного й альтернативного типів, а також випускники факультету іноземних мов Південно-українського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, котрі працюють на посадах завучів і методистів іноземної мови, які брали участь у проведенні лекцій удвох, лекцій-дискусій, лекцій – прес-конференцій і семінарів-тренінгів. Це практикувалося для того, щоб студенти розрізняли і вивчали специфіку діяльності та функцій менеджера цілісного навчально-виховного процесу (директора школи або завуча з іноземних мов) і менеджера навчально-пізнавального процесу (учителя іноземної (англійської) мови).

З огляду на це, в окремих випадках у процесі проведення практичних занять із методики викладання іноземних мов застосовувався метод ігрового моделювання, під час реалізації якого навчання студентів прийняття управлінських рішень здійснювалося шляхом імітації стратегії поведінки вчителів англійської мови у відповідних ситуаціях життя школи. Незалежно від типу, прийому ігрового моделювання, що використовувалися нами, передбачали виділення спеціальних груп студентів або окремих із них, щоб виокремлювати найбільш раціональні способи діяльності менеджера освіти в кожній конкретній ситуації внутрішньошкільного управління. Окрім того, гра вимагала від студентів як усвідомлення рольових обов'язків модельованого стилю поведінки конкретної особи, так і реалізації здібностей щодо дотримання норм управлінського спілкування менеджера освіти.

Окрім того, на заняттях із методики викладання іноземних мов увага приділялася кожному студенту в плані росту його професійної компетентності як менеджера освіти. Так, на підставі аналізу особистих обмежень і недоліків, що виявлялося за допомогою методики діагностики «Розкутий менеджер» [1], студентами було розроблено індивідуальні програми із самоменеджементу. Це проводилося з метою оперативного контролю й корекції недоліків щодо їхнього професійного розвитку як майбутніх менеджерів освіти та фіксувалося ними в щоденнику професійного росту.

Зазначимо, що, як ми вже описували вище, студенти перед педагогічною практикою в школі отримали ряд завдань, які передбачали їх практичне втілення. Так, ще одним завданням була підготовка письмового колективного проекту з організації життєдіяльності школи з поглибленим вивченням іноземних мов з урахуванням набутих управлінських знань і власного педагогічного

досвіду, який студенти представляли на підсумковій конференції з педагогічної практики.

Управлінський аспект змісту діяльності студентів на період педагогічної практики передбачав такі провідні завдання:

- вивчення особливостей індивідуальної техніки роботи вчителя англійської мови і керівника (директора чи завуча), створення на цій підставі її емпіричної моделі порівняно з ідеальною моделлю;

- здійснення діагностики професійно важливих якостей управлінських кадрів на основі методу незалежних характеристик за схемою і на основі тестів;

- конструювання моделі управлінського механізму школи або її конкретної служби засобами схематизації;

- створення плану організації методичної роботи вчителів англійської мови;

- розробка моделі оперативного управління системою позакласної виховної роботи з англійської мови;

- розробка графіка внутрішньошкільного контролю якості навчання англійської мови (тематичного, фронтального, узагальнюючого та ін.).

Головна роль серед практичних завдань студентів на період педагогічної практики відводилася вивченню нормативних документів та інструкцій, які є порадиниками для практичної діяльності вчителів і завуча іноземної мови. Тут використовувався метод розроблення студентами внутрішньої документації школи (планів, звітів, фінансової документації та різних ділових паперів), спрямований на закріплення і застосування їхніх знань, формування на їхній основі вмінь вирішувати завдання із планування й організації діяльності вчителя англійської мови.

Так, наприклад, студенти повинні були проаналізувати й оцінити інформацію, що відбиває характеристику діяльності конкретної школи з організації процесу навчання іноземних мов (зокрема англійської), включаючи діяльність методичної служби й атестації вчителів, якість проведення позакласної роботи з англійської мови та досягнень учнів загалом за звітний період (на різні паралелі класів, окремого класу). На підставі проведеного аналізу вони повинні були розробити орієнтовний план роботи школи або завуча й методиста на чверть чи рік, обґрунтувавши правомірність пропонованих заходів, із зазначенням термінів виконання, відповідальних і видів контролю.

Особливий інтерес студентів у період педагогічної практики викликала реалізація методу управління. Як нововведення, у період практики на базі шкіл м. Одеси й Одеської області, у яких проходили практику наші студенти, ми спробували реалізувати тиждень самоуправління, коли в ролі завуча й методиста, а також учителів англійської

мови виступали студенти-практиканти, які самостійно виконували всі покладені на них функції та обов'язки згідно з їхнім посадовим статусом. Цей момент із життя студентів був найяскравішим і незабутнім, викликаючи велику кількість позитивних емоцій і переживань, оскільки експертами якості виконання ними професійної ролі виступали спеціалісти, які виконують відповідні функціональні обов'язки.

Тиждень самоуправління проводився у формі імітації робочого дня завуча, методиста або вчителя англійської мови, що був демонстрацією їхнього ділового навантаження в типовий робочий день. Під час використання цього методу кожен студент ставився в позицію менеджера освіти певного рівня управління. Залежно від цього студентам пропонували декілька документів, за якими вони ознайомлювалися з обстановкою роботи конкретного менеджера освіти, які мали різні дані про: успішність, відвідування, захворювання дітей і членів колективу, інновацій учителів, а також організаційні розпорядження, цільові інструкції, офіційні й неофіційні листи.

Створювана управлінська ситуація передбачала, що студенти мають вживати заходів відповідно до обставин, викладених у документах за певний час. За цей період студенти у ролі менеджера освіти повинні були написати розпорядження щодо дорученої їм служби, скласти довідки для вищих органів освіти, підготувати звіти, змінити розклад уроків і виховних заходів, продумати розмови по телефону, підготуватися до наради, вирішивши, які з питань є найважливішими, а які можна доручити розглянути своїм підлеглим, і т. ін.

Як бачимо, гнучкість цього методу дозволяла студентам зосередитися на збиранні інформації, постановці цілей, плануванні, організації виконання, контролі, оцінці якості роботи на конкретних її ділянках. У заключному обговоренні студенти обґрунтовували доцільність прийнятих ними з позицій менеджерів освіти управлінських рішень. З метою визначення кращих варіантів із них виділялися компетентні судді, в ролі яких виступали керівні кадри школи, вчителі-методисти та керівники практики за фахом.

Зазначимо, що описані завдання та форми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів сприяли активному засвоєнню ними змісту професійної освіти, виробленню творчого, дослідницького підходу до професійно-педагогічної діяльності, їх професійній адаптації як вчителів. Важливим аспектом у представленій системі роботи вважаємо урахування внутрішньопредметних (зв'язок теорії та практики) зв'язків та інтеграцію знань студентів щодо продуктивного рефлексивного управління.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що внаслідок реалізації представлених вище форм, методів і прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх учителів англійської мови у них відбувалося формування рефлексивної позиції, яка сприяє розумінню сутності зміненої соціокультурної ситуації сучасного суспільства і педагогічної парадигми, усвідомленню особистісної значущості й прийняття своєї професійної ролі як менеджера освітнього процесу.

До питань, що потребують подальшого опрацювання, відносимо проблему підготовки студентів магістратури до рефлексивного управління освітнім процесом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вудкок М., Фрэнсис Д. Раскрепощенный менеджер (Для руководителя-практика) / пер. с англ. М.: Дело, 1991. 257 с.
2. Єременко Т.Є., Трубіцина О.М., Лук'яненко І.О. Організація навчально-пізнавальної діяльності студентів у курсі «Методика викладання іноземних мов». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2017. № 4. С. 73–81.
3. Єременко Т.Є., Трубіцина О.М. Організація професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови здатних до реалізації функцій рефлексивного управління. International scientific professional periodical journal "The Unity of Science". 2016. April. P. 32–35.
4. Кулюткин Ю.Н. Ценностно-смысловые ориентиры современного образования: пробл. очерки. СПб.: СпецЛит, 2002. 96 с.